

ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ

Кобко Р.В.,

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки факультету № 6
Харківського Національного університету
внутрішніх справ*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2928-4735>

В умовах, коли Україна продовжує своє героїчне протистояння російському вторгненню, окрім фронту бойових дій, не менш важливим є фронт економічний [1]. Це безсумнівно, оскільки війна коштує Україні мільярдів доларів, які необхідні для забезпечення оборони та підтримання, а у подальшому і відновлення нашої інфраструктури. У зв'язку із зазначеним, налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Водночас активізація підприємницької діяльності є ключовим фактором посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. Відповідно парламентом та урядом було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. Нові правила передбачають послаблення вимог щодо ведення бізнесу, доступне кредитування, можливості релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати. Саме зазначені питання представляють інтерес для нашої наукової роботи і будуть фрагментарно висвітлені з позиції чинного законодавства.

У попередніх дослідженнях нами було відзначено, що суб'єкти господарювання, здійснюючи підприємницьку діяльність в умовах воєнного стану, потребують підтримки зі сторони держави. Якщо на законодавчому рівні буде врегульоване питання щодо впровадження інструментів підтримки зазначених суб'єктів, відповідно, це сприятиме поповненню державного бюджету, а також стабілізації платоспроможності населення. У зв'язку із цим Верховною Радою України після повномасштабного вторгнення було запроваджено ряд законодавчих ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни. Зазначені правові норми передбачають, зокрема, доступне кредитування, можливість релокації з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші пільги, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати.

У сучасній юридичній науці дослідження, які присвячені, зокрема особливостям здійснення підприємницької діяльності та інструментам підтримки підприємців в умовах воєнного стану, належать наступним українським ученим: А.Д. Глушко, Н.І. Верхоглядова, В.В. Воскобойніков, Д.І. Груба, Ю.М.

Павлюченко, Л.О. Панькова, Ю.О. Подолян та інших дослідників. Першочергові положення порядку здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану закріплені у ст. 417 ГК України [2]. Разом з тим на законодавчому рівні прийнято низку інших нормативно-правових актів, які регламентують підприємницьку діяльність в умовах воєнного стану. У даній науковій роботі, вважаємо за необхідне, зосередитися на аналізі правових інструментів підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.

Як неодноразово нами зазначалося, що воєнний стан являє собою особливий правовий режим, введення якого для сфери господарювання означає тимчасове обмеження прав і законних інтересів підприємців, а правовий режим здійснення підприємницької діяльності визначається, серед іншого, Законами України «Про оборону України» [3], «Про правовий режим воєнного стану» [4] та інших нормативно-правових актів.

З початку ведення воєнних дій на території України спостерігається зниження функціонування державного сектору економіки, що зумовлено, зокрема: зупинкою роботи підприємств в зоні активних бойових дій; блокадою морських портів; припиненням транспортного сполучення у зонах активних бойових дій та відміною авіаційного сполучення; порушенням системи логістичного забезпечення; втратою ринків збуту та постачання; зниженням податкових надходжень; падінням ВВП країни тощо. Все зазначене істотно вплинуло, як на споживчу спроможність населення через втрату робочих місць, так і на істотне зниження рівня доходів або їх втрати. Як наслідок виникла необхідність у виробленні державою системи заходів, інструментів, які мають на меті підтримку суб'єктів підприємницької діяльності в умовах війни.

Перш за все на себе звертає увагу фінансова підтримка суб'єктів підприємницької діяльності. Аналіз статистичних даних дає можливість зробити висновок про те, що на кінець жовтня 2023 року двісті одинадцять мільйонів гривень грантів для розвитку бізнесу за програмою «єРобота» отримають від держави сорок сім приватних підприємців переробної галузі [5]. Мова йде про грантову підтримку державою переробної промислової галузі. На поточний момент часу сорок сім компаній-переможців, які є суб'єктами господарювання у переробній галузі, шляхом подання заяв на гранти, загалом отримають двісті одинадцять мільйонів гривень на розширення власного бізнесу. Слід відзначити, що від початку дії грантової програми вже чотириста вісімдесят п'ять компаній одержали від держави понад двох мільярдів гривень фінансової підтримки, створили понад шість тисяч нових робочих місць та сплатили до бюджету більше чотирьохсот мільйонів гривень податків.

У контексті нашого дослідження слід відзначити грантову програму для переробних підприємств, а саме «Новий рівень», що передбачає отримання до восьми мільйонів гривень на розвиток власного бізнесу, яку можуть отримати підприємці за дотримання обов'язкової умови програми – створення отримувачем гранту до двадцяти п'яти робочих місць. Суть зазначеної програми полягає у тому, що державна підтримка спрямована на відкриття чи розвиток

власного бізнесу, створення і розвиток переробних підприємств тощо. Подати відповідну заявку на отримання гранту можуть як діючі підприємці, так і суб'єкти, що не мають досвіду ведення бізнесу. Прийом заявок на всі напрямки програми «єРобота» триває та здійснюється через портал «Дія».

Позитивні зміни щодо державної підтримки спостерігаються також у агропромисловому комплексі. Так, десять з половиною тисяч українських агропідприємств одержали з початку 2023 року п'ятдесят три з половиною мільярди гривень банківських кредитів на розвиток власних агропромислових господарств. Більше восьми тисяч агропідприємств отримали кредити за державною програмою «Доступні кредити 5–7–9 відсотків» у сумі майже тридцять два мільярди гривень. За цією програмою аграрії мають право взяти кредит розміром до дев'яносто мільйонів гривень під 5-9 відсотків річних, залежно від категорії кредиту [6]. Метою цієї програми стало відновлення економіки на деокупованих територіях та підтримка вітчизняного виробника. Запропоновані зміни відображають допомогу держави у двох напрямках: по-перше, підприємцям, що здійснюють свою діяльність на деокупованих територіях, які найбільше постраждали від початку війни та потребують пильної уваги держави; по-друге, переробним підприємствам та підприємствам, що працюють у сфері енергоефективності, тобто спрямовані на розвиток галузей, які забезпечують найбільший економічний ефект.

Водночас урядом України було впроваджено розширення з трьох до п'ятнадцяти напрямів підприємницької діяльності, до яких можна долучитися за допомогою програми «єВідновлення». Завдяки зазначеній програмі, українські підприємці можуть взяти участь у відновленні країни та допомогти людям відремонтувати або відбудувати власні домівки. Так, учасником програми «єВідновлення» може стати підприємство, незалежно від розміру бізнесу, що займається торгівлею будівельними матеріалами і має МСС-код, який відповідає критеріям програми. Для цільового використання – ремонту чи нового будівництва житла, що було пошкоджене чи зруйноване під час війни, українці за програмою «єВідновлення» отримують від держави кошти, які нараховуються їм на спеціальну банківську картку. Витрачати кошти з цієї картки можна лише через торговельні POS-термінали, МСС-коди яких пов'язані зі сферою будівництва чи продажем будівельних матеріалів.

Таким чином, з урахуванням викладеного можна зазначити, що механізми та програми, які впроваджуються державою, спрямовані на сприяння розвитку підприємництва, на постійну адаптацію до сучасних потреб інструментів фінансування підприємців у вигляді кредитних та грантових програм. Враховуючи те, що попереду ще дуже багато труднощів, уряд постійно запроваджує заходи відновлення економіки на деокупованих територіях; підтримує вітчизняного виробника; розвиває галузі та напрями, які дають найбільший економічний ефект, генерують високу додану вартість і мають стати рушіями зростання економіки незалежної Української держави.

Література

1. Тил працює – Україна воює: підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221573.html>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Єробота: 211 млн. грн. грантів від держави отримують переробні підприємства / Міністерство економіки України. 2023. 04 вер. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2762a5db-51aa-421a-ac7e>
6. Близько 54 млрд. гривень банківських кредитів виплатили аграріям на розвиток підприємств / Урядовий портал. 2023. 14 вер. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/blyzko-54-mlrd-hryven-bankivskykh-kredytiv>